

MATERIALELE
Conferinței științifico-practice
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ
A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL
MULTIPLELOR CRIZE”

EDIȚIA A X-A

11 MAI 2023, CHIȘINĂU,
REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău-2024
Stratum plus

Editarea volumului „Materialele Conferinței științifico-practice ‘Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize’” este realizată cu suportul financiar al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO în cadrul programelor de participare UNESCO și a proiectului „Promovarea egalității de gen în Moldova prin integrarea perspectivei de gen în familie și instituții de învățământ”

Publication of the volume “Materials of the Scientific-Practical Conference ‘FAMILY RESILIENCE PERSPECTIVES IN THE CONTEXT OF MULTIPLE CRISES’” is carried out with the financial support of the National Commission of the Republic of Moldova for UNESCO within the UNESCO participation programs and the project “Promoting gender equality in Moldova by integrating the gender perspective in the family and educational institutions”

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

“Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize”, conferință științifico-practică (10 ; 2023 ; Chișinău). Materialele Conferinței științifico-practice “Perspectivele de reziliență a familiei în contextul multiplelor crize”, Ediția a 10-a, 11 mai 2023, Chișinău / comitet științific: Luminița Drumea [et al.]. – Chișinău : Stratum Plus, 2024 (Blitz Poligraf). – 226 p. : fig.

Antetit.: Universitatea de Stat din Moldova [et al.]. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez. paral.: lb. rom.-engl., engl.-rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – Editat cu suportul financiar al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO. – 700 ex.

ISBN 978-9975-3651-5-4. – ISBN 978-9975-3651-6-1 (PDF).

37.0:316.356.2(082)=135.1=111=161.1

P 52

Scopul conferinței este de a reitera importanța instituției familiei și necesitatea abordării multidimensionale a acesteia, inclusiv din perspectivă socială și educațională, în vederea asigurării stării de bine a membrilor familiilor, în special în contextul multiplelor crize (pandemiei COVID-19, crizei umanitare generate de războiul în Ucraina, crizei energetice).

* Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor. Selectarea și prezentarea informației, precum și opiniile expuse în această publicație aparțin autorilor/autoarelor și nu reflectă obligatoriu viziunea UNESCO.

Se distribuie gratuit.

© Universitatea de Stat din Moldova, 2024

© Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO, 2024

© Instituția Privată Publicație Periodică „Stratum plus”, 2024

COMITET ȘTIINȚIFIC:

Luminița DRUMEA, Doctor în filologie, Secretar General Adjunct al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO

Svetlana ANDRIEȘ, Coordonatoare de program, UN Women in Moldova

Felicia BECHTOLDT, Secretară de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Valentina BODRUG-LUNGU, Doctor habilitat, profesor univ., Universitatea de Stat din Moldova, Președinta Gender-Centru

Valentina CHICU, Consilieră a Președintei Republicii Moldova în domeniul educației și cercetării

Otilia DANDARA, Doctor habilitat, profesor, Prim-prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Dumitru DRUMEA, Președinte, Speranța'87, Moldova

Vladimir GUȚU, Doctor habilitat, profesor univ., decan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Valeria PASCARU-GONCEAR, Doctor, lect. univ., Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Lilia PASCAL, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Viorica REABOI-PETRACHI, Doctor, lect. univ., Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Igor ȘAROV, Doctor, conferențiar univ., rector, Universitatea de Stat din Moldova

Maia ȘEVCIUC, Doctor, profesor univ., șef, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Ana TARNOVSCHI, Doctor, conferențiar univ., prodecan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Svetlana TOLSTAIA, Doctor, conferențiar univ., Departamentul Psihologie, Universitatea de Stat din Moldova

Carolina ȚURCANU, Doctor, conferențiar cerc., șef, Centrul de Cercetări Științifice „Politici educaționale și sociale”, Universitatea de Stat din Moldova

Tataiana UDREA, Manager de program, UN Women in Moldova

COMITET ORGANIZATORIC:

Valentina BODRUG-LUNGU, Doctor habilitat, profesor univ., Universitatea de Stat din Moldova, Președinta Gender-Centru

Vladimir GUȚU, Doctor habilitat, profesor univ., decan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Aura MUTRUC, Universitatea de Stat din Moldova

Igor ȘAROV, Doctor, conferențiar univ., rector, Universitatea de Stat din Moldova

Maia ȘEVCIUC, Doctor, profesor univ., șef, Departamentul Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova

Ana TARNOVSCHI, Doctor, conferențiar univ., prodecan, Facultatea Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

Carolina ȚURCANU, Doctor, conferențiar cerc., șef, Centrul de Cercetări Științifice „Politici educaționale și sociale”, Universitatea de Stat din Moldova

Miroslava VALIC, Universitatea de Stat din Moldova

Tehnoredactare: Carolina ȚURCANU

CUPRINS

Conceptul celebrării zilei internaționale a familiei 9

COMUNICĂRI ÎN PLEN

Andriana BĂTCA,
Ina SCATICAILOV
(Republica Moldova)

Măsurile statului de suport pentru
familiile cu copii

Viorica
REABOI-PETRACHI
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a ca-
drelor didactice în contextul crizei
umanitare

Svetlana TOLSTAIA
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a
părinților în situații de urgență

Lucia FLIURȚA
(Republica Moldova)

Reziliența psiho-emoțională a
adolescenților în situații de urgență

Valeria
PASCARU-GONCEAR
(Republica Moldova)

Recomandări pentru acordarea
asistenței psihologice și pedagogice
refugiaților

Tatiana UDREA
(Republica Moldova)

Inițiative de susținere economică
a familiilor prin prisma de gen în
contextul crizelor

Dumitru DRUMEA
(Republica Moldova)

Importance of fighting GBV: why
is important to protect the women?

COMUNICĂRI ÎN ATELIER

<i>E. АНДРЕЕВСКАЯ</i> (Republica Moldova). Психологическая опасность образовательной среды для жизни и здоровья детей и подростков	13
<i>Л. АНЦИБОР, Т. НОСОВА</i> (Republica Moldova). Влияние ипповенции на психоэмоциональный статус и устойчивость женщин в период кризиса	21
<i>V. BALERCĂ</i> (România). Intervenția psihologului de familie în reglarea situațiilor de criză	29
<i>M. BLÎNDUL</i> (Republica Moldova). Influența familiei asupra modului sănătos de viață a copiilor	37
<i>A.-R. BORȘ</i> (România). Family-school partnership practices	43
<i>H. БРАЙЛЯН</i> (Republica Moldova). Взаимосвязь асертивного поведения и уровня мотивации достижения успеха в учебной деятельности студентов вуза	49
<i>F. CHEIA</i> (România). Adaptarea curriculară pentru integrarea copiilor cu cerințe educative speciale (C.E.S) și schimbările de perspectivă generate de fenomenul globalizării	59
<i>O. GROIȚĂ</i> (Republica Moldova). Valorificarea consilierii în eficientizarea relațiilor cu familia la persoanele dependente de droguri	71
<i>T. IVANOV</i> (Republica Moldova). Strategii de reglare emoțională la supraviețuitoarele violenței în familie	85
<i>C. L. LUNG</i> (România). Rolul familiei în viața pacienților cu boli inflamatorii cronice și psihopatologie asociată	95
<i>R.-M. LUPUȘOR</i> (România), <i>V. BODRUG-LUNGU</i> (Republica Moldova). Rolul familiei în procesul de integrare a copilului cu autism în procesul educațional	103

L. MARGINEAN (<i>Republica Moldova</i>). Importanța promovării de către autorități a mesajelor cu privire la dreptul copiilor la o familie	109
B. ПАСКАРУ-ГОНЧАР (<i>Республика Молдова</i>). Рекомендации для оказания психолого-педагогической помощи беженцам	119
A. RACU, T. MUNTEANU (<i>Republica Moldova</i>). Noi viziuni asupra familiei care are în componență copii cu dizabilități.	129
O. RUDIC (<i>Republica Moldova</i>). Abordări internaționale de combatere a inegalităților de gen în contextul multiplelor crize recente, cu efect de ameliorare a impactului asupra familiei	139
M. SUCIAGHI (<i>România</i>). Rolul și implicarea familiei în îngrijirea pacienților spitalizați în secțiile de anestezie și terapie intensivă	153
S. TOLSTAIA (<i>Republica Moldova</i>). Reziliența psihologică a părinților în situații de urgență	163
M. TOMA (<i>Republica Moldova</i>). Importanța terapiei individuale în demersul compensator și / sau recuperator al elevului cu C.E.S.	173
M. UNGUREANU (<i>România</i>). Soluții ale școlii pentru reziliența familiei. Eroii basmelor — modele de reziliență	183
D. VASILACHE (<i>Republica Moldova</i>). Teorii ale conceptului de cuplu: sinteze teoretice	191
H. WITTMAN (<i>Israel</i>). Teaching methods of multilingual education in schools. Motivation and multilingual education in schools	199
B. BEAUJOLAIS (<i>United State of America</i>), V. BODRUG-LUNGU (<i>Republica Moldova</i>). Empowerment self-defense as a strategy to promote family resilience in Moldova.	211
Д. ДРУМЯ (<i>Republica Moldova</i>). Роль НПО в продвижении института семьи и гендерном воспитании в контексте устойчивости семьи в период множественных кризисов (на примере деятельности НПО «Speranta'87 Moldova»)	219

CONCEPTUL CELEBRĂRII ZILEI INTERNAȚIONALE A FAMILIEI

Ziua Internațională a Familiei este marcată anual la 15 mai, în conformitate cu Rezoluția 47/237 din 20 septembrie 1993 a Adunării Generale a ONU. Prin adoptarea rezoluției respective, Națiunile Unite au confirmat angajamentul de a promova progresul social și standarde de viață mai bune pentru familiile din întreaga lume, sprijinând nu numai familiile, dar și culturile de pe glob.

Această zi oferă o oportunitate de a crește gradul de conștientizare cu privire la problemele legate de familii și de a fortifica cunoștințele despre procesele sociale, economice și demografice care le afectează. Obiectivul principal al acestei zile este de a evidenția importanța familiilor în cadrul societății și de a promova valorile majore ale familiei: dragoste, respect, egalitate, parteneriat, împărțirea responsabilităților casnice, prevenirea/combaterea violenței în familie, concilierea vieții profesionale cu viața de familie, etc.

Prin Hotărârea Parlamentului nr. 433 din 26.12.1990 cu privire la zilele comemorative, zilele de sărbătoare și la zilele de odihnă în Republica Moldova, începând cu anul 2010, Ziua Familiei este consemnată ca sărbătoare la nivel național pe data de 15 mai. Guvernul, structurile de stat, APL, organizațiile non-guvernamentale, instituțiile de învățământ și persoanele fizice, etc. sunt încurajate să organizeze celebrarea Zilei pentru promovarea valorilor familiei.

În anul 2023 la nivel global Ziua de 15 mai are ca subiect: **Familiele și noile tehnologii**. Tehnologiile au devenit o parte componentă a existenței umane, atât cu impact negativ cât și cu impact pozitiv. În contextul, transformărilor sociale rapide, valorificarea acestora reprezintă instruments valoros al dezvoltării durabile.

Reiterăm faptul că familia este unitatea de bază a societății. În familie din copilărie învățăm abilitățile esențiale de viață, care ne ajută să supraviețuim și să ne dezvoltăm pe tot parcursul vieții.

Pe parcursul ultimilor ani, ne-am confruntat cu diverse amenințări și nesiguranțe. În acest proces, am pierdut multe dar și am învățat și învățăm multe lucruri. Drept provocare dar și condiție a dezvoltării

Conferința științifico-practică
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE”
11 mai 2023, Chișinău, Republica Moldova

umane se conturează capacitatea noastră de reziliență în plan personal, social și profesional, atât la nivel de familie cât și la nivel de societate.

În contextul celor menționate anterior, în vederea celebrării Zilei Familiei în 2023, se propune organizarea conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională la tema: **PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE**. Evenimentul este organizat în colaborare dintre Universitatea de Stat din Moldova, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, UNESCO, UN Women, Platforma pentru Egalitate de Gen, Gender-Centru, HopeSperanta’87.

Scopul conferinței este de a reitera importanța instituției familiei și necesitatea abordării multidimensionale a acesteia, inclusiv din perspectivă socială și educațională, în vederea asigurării stării de bine a membrilor familiilor, în special în contextul multiplelor crize (pandemiei COVID-19, crizei umanitare generate de războiul în Ucraina, crizei energetice).

COMUNICĂRI ÎN PLEN

MĂSURILE STATULUI DE SUPT
PENTRU FAMILIILE CU COPII

Andriana BĂTCA, Ina SCATICAILOV

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Republica Moldova

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE
ÎN CONTEXTUL CRIZEI UMANITARE

Viorica REABOI-PETRACHI, dr., lect. univ.

*Departamentul Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A PĂRINȚILOR
ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ

Svetlana TOLSTAIA, dr., conf. univ.

*Departamentul Psihologie,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

REZILIENȚA PSIHO-EMOȚIONALĂ A ADOLESCENȚILOR
ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ

Lucia FLIURȚA

AveCopii, Republica Moldova

RECOMANDĂRI PENTRU ACORDAREA ASISTENȚEI
PSIHOLOGICE ȘI PEDAGOGICE REFUGIAȚILOR

Valeria PASCARU-GONCEAR, dr., lect. univ.

*Departamentul Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova*

INIȚIATIVE DE SUSȚINERE ECONOMICĂ
A FAMILIILOR PRIN PRISMA DE GEN
ÎN CONTEXTUL CRIZELOR

Tatiana UDREA,

Manager de program, UN Women în Moldova, Republica Moldova

IMPORTANCE OF FIGHTING GBV:
WHY IS IMPORTANT TO PROTECT THE WOMEN?

Dumitru DRUMEA, dr.

Secretar General Speranta'87, Moldova, Republica Moldova

Soluții ale școlii pentru reziliența familiei. Eroii basmelor — modele de reziliență

M. UNGUREANU

Nevoia de reziliență a fost conștientizată la scară largă, în toate mediile sociale și culturale, în contextul crizei pandemice care a zguduit omenirea. Studii recente arată că printre efectele de ordin psihologic ale pandemiei se numără anxietatea, depresia, alterarea accentuată a relațiilor în cadrul familiei, divorțul. Contextul astfel creat readuce în discuție importanța educației afectiv-emoționale. Asistăm la transferul, din sarcina familiei în cea a școlii, a răspunderii privind dezvoltarea tinerilor din punctul de vedere al inteligenței emoționale.

Plecând de la premisa că educația morală se reunește cu educația afectivității [1], integrând-o, iar conținuturile și instrumentele didactice specifice educației morale pot susține și educația emoțională, vom arăta în articolul de față că basmul, ca produs artistic cu profunde implicații la nivel educativ, poate fi valorificat pentru dezvoltarea dimensiunii afectiv-emoționale, chiar în raport cu însușirea capacității de a fi rezilient. Afirmția se bazează pe rezultatele preliminare ale unui experiment pedagogic pe care-l derulăm, centrat pe determinarea efectelor de ordin cognitiv, afectiv și volițional ale receptării basmului în școală, prin metoda dramatizării.

Valorificat constant pentru dezvoltarea competențelor specifice educației morale, basmul oferă numeroase modele de reziliență. Lumea basmică este o lume ce esențializează lumea reală. Personajele și situațiile în care acestea evoluează sunt simbolice, astfel că receptarea prin interpretare permite corelarea aceleiași imagini basmice cu nenumărate situații din viața reală. Studiarea basmului în școală ar putea fi una dintre soluțiile la îndemână pentru cultivarea rezilienței în familie.

Convinte-cheie: reziliență, familie, basm, modele de reziliență

School solutions for family resilience. Fairytale heroes — models of resilience

M. UNGUREANU

The need for resilience has been widely acknowledged in all social and cultural settings in the context of the pandemic crisis that has shaken humanity. Recent studies show that the psychological effects of the pandemic include anxiety, depression, severe disruption of family relationships and divorce. The context thus created brings into question the importance of emotional education. We are witnessing the transfer of responsibility for the development of young people's emotional intelligence from the family to the school.

Starting from the premise that moral education is linked to affective education, integrating it, and that the contents and teaching tools specific to moral education can also support emotional education, we will show in this article that fairy tales, as an artistic product with profound educational implications, can be used to develop the affective-emotional dimension, even in relation to the ability to be resilient. This assertion is based on the preliminary results of a pedagogical experiment we are carrying out, focused on determining the cognitive, affective and volitional effects of the reception of fairy tales in schools, through the dramatization method.

Constantly used to develop skills specific to moral education, the fairy tale provides many models of resilience. The fairytale world is a world that essentialises the real world. The characters and the situations in which they evolve are symbolic, so that reception through interpretation makes it possible to relate the same fairy-tale image to countless real-life situations. Studying fairy-tales in school could be one of the solutions at hand for cultivating resilience in the family.

Keywords: *resilience, family, fairy tale, resilience models*

Introducere

Anul căderii Berlinului (1989) marchează debutul Erei Informaționale/ a Cunoașterii, aceea în granițele căreia diversitatea culturală, condițiile de viață și de muncă generează o schimbare fără precedent a ființei umane, constând în accentuarea nevoii de a se autoconduce (P. Drucker apud Covey, 2006, p. 12). Relațiile interumane au devenit complexe, dificile, datorită discrepanței accentuate dintre cei care au acces la cunoaștere și cei pentru care cunoașterea e accesată cu unele limitări [3]. Individualismul înfrânge atitudinile care echilibrează o societate: compasiunea, altruismul, toleranța. Astfel, ostilitatea, relațiile conflictuale, agresivitatea, ajung să definească spectrul afectiv-emoțional al omului modern într-o mai mare măsură decât trăirile pozitive. În școli devine tot mai vizibil bullying-ul. Crizele umanității (sanitare, economice, politice) accentuează starea de vulnerabilitate emoțională.

Mai ales contextul pandemic a facilitat conștientizarea la scară largă, în toate mediile sociale și culturale, a nevoii de reziliență. Efectele la nivel psiho-emoțional în rândul populației generale au făcut obiectul studiului global COH-FIT, inițiat de prof. Christopher U. Correl (Germania) și dr. Marco Solmi (Italia) și desfășurat în colaboare cu peste 200 de specialiști din toată lumea [6]. În rândul celor aproximativ 185000 de respondenți se înscriu și cca 2000 de români. Rezultatele preliminare la nivelul lotului românesc, publicate în 2021, indică o creștere semnificativă a stresului, accentuarea sentimentului de singurătate și a stării de furie [7]. La ieșirea din lockdown, cererea de sprijin specializat pentru depășirea și diminuarea efectelor de ordin psihologic ale crizei pandemice

a crescut, după unele estimări, cu cca 20%. Afecțiunile cu cea mai mare frecvență au fost atacurile de panică, anxietatea, depresia. După primele observații ale psihologilor din România, ulterior perioadei pandemice a crescut semnificativ numărul divorțurilor. Aceste date vorbesc, indirect, despre o educație-emoțională precară la nivelul societății românești, care a dus la o afectare substanțială a calității vieții sociale și familiale pe durata pandemiei, dar și după încheierea acesteia. Totodată, efectele mai sus enumerate vorbesc despre absența unei capacități individuale esențiale, aceea de a fi rezilient. Reechilibrarea psihologică după o experiență traumatizantă e posibilă doar în cazul persoanelor care s-au antrenat să fie reziliente. În absența acestui exercițiu, vorbim de persoane vulnerabile, ultrasensibile, pentru care, adesea, o situație dificilă devine un factor declanșator al unor drame.

A fi competent în ceea ce privește relaționarea cu cei din jur, fie aceștia membri ai familiei sau ai comunității, presupune înainte de toate a cunoaște și a înțelege rolul pe care-l deții în aceste micro/ macrosocietăți. Rolurile sociale și cele familiale se învață. Reziliența membrilor familiei reprezintă o componentă a vieții afectiv-emoționale care, până de curând, nu stătea în atenția școlii. Anterior perioadei postmoderne, dezvoltarea dimensiunii afective a ființei umane era considerată intrinsecă creșterii cognitive a individului, deci nu necesita intervenții educaționale specifice. Însă, în cadrul noii paradigme (postmoderne) a educației este prioritară educația morală [5]. Cum moralitatea se dezvoltă în strânsă legătură cu afectivitatea, are loc o deplasare a accentului, la nivelul educației școlare, pe dezvoltarea persoanei cu sensibilitate și afect generoase. În contextul globalizării, valorile pe care se bazează relaționarea interumană ideală sunt empatia, toleranța, compasiunea, cooperarea, solidaritatea, respectul reciproc, aprecierea și altele asemănătoare lor. Toate intră sub imperativul însușirii lor în școală, în cadrul unor activități/experiențe de învățare specifice. Școala trebuie să-și însușească „știința și arta îmbunătățirii umanului prin emoții și viață afectivă, restauratoare ale echilibrului între logos, etos și patos.” [1, p. 37].

Motivați de preocuparea de a identifica instrumente și conținuturi eficiente în relație cu aceste (relativ) noi sarcini ale școlii, am derulat, în perioada februarie-mai 2023, un studiu orientat către identificarea efectelor de ordin cognitiv, afectiv și volițional ale studierii basmului în școală, prin metoda dramatizării. Calea a fost cea experimentală, iar lotul a integrat 39 de învățători și profesori din România și Republica Moldova și

aproximativ 500 de elevi de clasa a III-a din școli urbane și rurale de pe ambele maluri ale Prutului. Cadrele didactice au urmat un curs de formare acreditat de Ministerul Educației din România, în cadrul căruia au fost conștientizate asupra potențialului instructiv-educativ al basmului și abilitate în aplicarea eficientă a dramatizării în activitățile de învățare. Testarea inițială, intermediară și finală a învățătorilor participanți s-a făcut prin aplicarea unui chestionar prin care s-a urmărit conturarea concepției profesorilor despre valoarea instructiv-educativă a basmului, dar și dinamica acestei concepții ca urmare a contactului nemijlocit al cadrelor didactice cu informații de ordin teoretic, dar și cu experiențe de învățare centrate pe explorarea universului basmic.

Rezultate obținute. Discuții

Rezultatele preliminare ale testului relevă, în primul rând, faptul că dascălii au o imagine clară asupra potențialului instructiv-educativ al basmului. Ei susțin introducerea basmului în seria conținuturilor învățării cu argumente ce vizează efectele, atât la nivel educativ, cât și instructiv. În prima categorie (a efectelor educative) se înscriu beneficii precum: conștientizarea și diferențierea între Bine și Rău; descoperirea unor modele de conduită socială; însușirea valorilor; intuirea relației de determinare dintre tipul acțiunilor și consecințele acestora; formarea convingerilor privind triumful binelui, formarea conduitei și a conștiinței morale, a atitudinilor pozitive față de lume și viață etc. În plan instructiv, studierea basmului favorizează autocunoașterea (prin asumarea rolurilor personajelor pozitive și ale celor negative, elevii își descoperă personalitatea din diverse unghiuri), dezvoltarea inteligenței emoționale, însușirea unor reguli privind relaționarea și comunicarea interumană eficientă ș.a. În acord cu viziunea creionată prin expunerea acestor argumente, 66,7% dintre dascălii participanți la experiment optează pentru a folosi basmele în scop educativ, iar 33,3% ar organiza activități instructive, centrate pe transmiterea și însușirea de cunoștințe (Fig. 1).

Motivația pentru utilizarea basmului în școală o reprezintă, pentru majoritatea respondenților, *similitudinile universului basmic cu viața reală* (Fig. 2).

Lumea basmică este un univers ce esențializează lumea reală. Calitatea de simbol a personajelor și a situațiilor în care acestea evoluează permite corelarea aceleiași imagini basmice (călătoria eroului, de exemplu) cu nenumărate situații din viața reală: conflictul părinți-copii, dificultatea

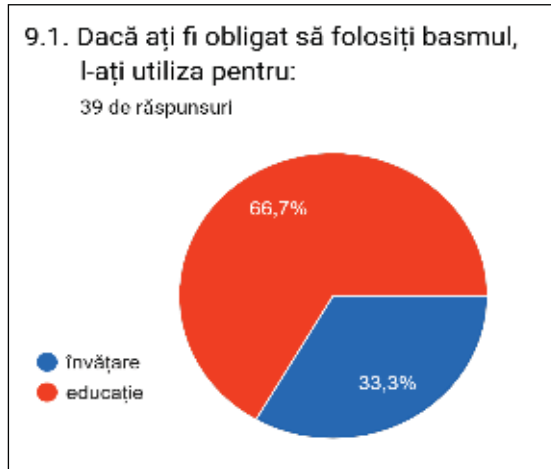

Fig.1. Diagrama Item 9.1.

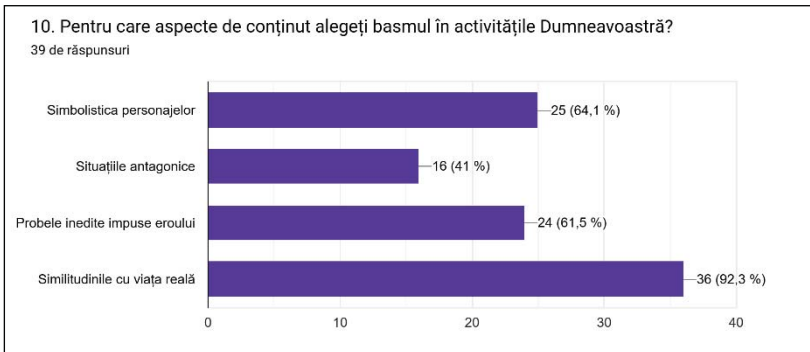

Fig. 2. Diagrama Item 10.

alegerii unui scop în viață, confruntarea cu obstacole care stau în calea atingerii scopului, depășirea piedicilor și împlinirea destinului etc [4].

Raportat la posibilitatea de a oferi modele de reziliență pentru membrii familiei, putem spune că basmul este un conținut generos prin aceea că propune modelul ideal al tatălui, al mamei, al fiului/ fiilor capabili de a-și continua existența în mod firesc, echilibrat, în armonie cu lumea din jur, după ce au asistat ori au fost protagoniștii unui eveniment tragic, cu

implicații afectiv-emoționale, materiale sau sociale semnificative. Pentru exemplificare, vom analiza situația câtorva dintre eroii ce însuflețesc universul basmic imaginat de inegalabilul Ion Creangă:

- modelul mamei reziliente îl găsim în povestea „Capra cu trei iezi”; dragostea pentru fiii pierduți și conștiința că este unicul ocrotitor al fiului rămas în viață îi dau puterea necesară să desființeze pericolul în ale cărui gheare ar fi putut cădea oricând și al treilea fiu;

- modelul tatălui rezilient ni-l oferă, poate nu întâmplător, moșneagul din „Fata babei și fata moșneagului”; bătrânul este silit de soarta sa să-și izgonească fiica, însă după plecarea acesteia simte că tot ce are de făcut este să aștepte întoarcerea ei în vatra părintească, ceea ce se și petrece la scurtă vreme. În același basm găsim și un model al copilului rezilient, în chipul fetei moșneagului care, deși alungată de tatăl său din casa părintească, revine în locul său natal, la părintele său pentru a împărți cu el răsplata muncii sale cinstite;

- Harap-Alb (eroul basmului „Povestea lui Harap-Alb”) întruchi-pează modelul ideal al fiului rezilient; fiecare dintre probele impuse de Spân e, de fapt, o confruntare cu moartea; deși e zguduit de gândul că și-ar putea pierde viața înainte să îndeplinească misiunea pentru care pornise la drum, eroul găsește puterea de a depăși toate obstacolele și de-a înfrunta toate pericolele, dând ascultare sfătuitorilor săi (tatăl, calul, Sfânta Duminică).

Exemplele date ne edifică asupra unui aspect foarte important, poate chiar definitoriu pentru ceea ce înseamnă a fi rezilient; și anume faptul că reziliența presupune, de fapt, un cumul de valori și principii morale care lucrează împreună, generând un automatism care se activează când omul e doborât emoțional de povara situației dificile prin care trece. Atunci când e dominat de frică, lipsit de voință, măcinat de neputință, neîncrezător și dezorientat, omul nu poate lua decizii echilibrate, însă valorile în lumina cărora a trăit anterior momentului critic devin călăuza către acțiunea salvatoare, pentru că ele sunt adânc înrădăcinate în conștiință și determină gânduri și comportamente (acțiuni) de tip reflex. Nu este posibilă reziliența în cazul persoanelor care n-au exersat în mod conștient însușirea unor virtuți, valori, norme morale. Și în această direcție, basmul oferă un conținut valoros.

Conchidem, așadar, că studierea basmului în școală ar putea fi una dintre soluțiile la îndemână pentru cultivarea rezilienței în familie.

Concluzii

Soluțiile școlii pentru dezvoltarea tinerilor rezilienți sunt numeroase. Ele vizează actorii și sferele importante ale educației: profesorii-prin formarea lor inițială și continuă axate pe competențe reale și convingeri ferme despre rolul lor în cunoaștere, elevii- prin grija de a-i dezvolta complet și complex, așa cum cer exigențele unei lumi în continuă schimbare, conținuturile învățării-printr-o atentă selecție a ceea ce influențează pozitiv dezvoltarea tinerilor, instrumentarul metodologic- prin dezvoltarea de strategii didactice centrate pe elev, facilitându-i învățarea de tip experiențial, ce asigură un cadru favorabil dezvoltării tuturor dimensiunilor ființei umane: cea biologică, psihologică, intelectuală.

Astăzi, reziliența este o capacitate la fel de necesară ca și toleranța, cooperarea, altruismul, comunicarea eficientă, atitudinea pozitivă și altele asemenea lor. Modelul tuturor acestor valori îl găsim în basmele populare și culte, creații care esențializează în chip ideal viața și lumea reală.

Referințe

1. Neacșu, I., Suditu, M. (2020). *Educația emoțional-afectivă. Noi explorări, noi strategii*, Editura Polirom, Iași.
2. Covey, S. (2006). *A 8-a treaptă a înțelepciunii. De la eficiență la măreție*, traducere de radu Nicolae Trif, București: Editura Allfa.
3. Ungureanu, M. (2022). *Demersuri inovative în educație facilitate de știința deschisă*, În: Știința Deschisă în Republica Moldova. Ediția 2, 27-28 octombrie 2022, Chișinău. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2022, pp. 291—300. Disponibil online: <https://doi.org/10.57066/sdrm22.19>.
4. Ungureanu, M. (2022). *De la considerații estetice și psihologice spre o didactică a basmului*. În: *Adaptarea sistemului educațional la noile abordări din societatea contemporană: provocări și soluții*, Ed. 1, 18—19 august 2022, Chișinău. Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2022, pp. 138—145. Disponibil online: De la considerații estetice și psihologice spre o didactică a basmului (idsi.md).
5. Negreț-Dobridor, I. (2014) (coord.). *Tratat de pedagogie generală*, Vol I. Fundamente diacronice, București: Editura Academiei Române.
6. COH-FIT | Collaborative Outcomes study on Health and Functioning during Infection Times.
7. Rezultatele preliminare ale studiului mondial COH-FIT România — Cotidianul Crai nou.

Conferința științifico-practică
„PERSPECTIVELE DE REZILIENȚĂ A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL MULTIPLELOR CRIZE”
11 mai 2023, Chișinău, Republica Moldova

Date despre autor

Maria UNGUREANU (*România*). Doctorandă, Școala Doctorală Științe Sociale, Departamentul Psihologie, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: mariamarrynna@hotmail.com;
umariamarrynna@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7993-9608